

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/karol-wojtylajan-pawel/95759,Dziedzictwo-wielkiego-pontyfikatu.html>

Wierni zgromadzeni na mszy świętej na placu Zwycięstwa w Warszawie. 2 VI 1979 r. Fot. AIPN

RECENZJA

Dziedzictwo wielkiego pontyfikatu

Autor: ANDRZEJ GRAJEWSKI 14.10.2022

Pandemia pokrzyżowała uroczystości 100. rocznicy urodzin św. Jana Pawła II, które musiano ograniczyć zarówno w treści, jak i formie. W tym kontekście warto zauważyć edycję szkiców na temat wpływu tego pontyfikatu na Europę Środkowo-Wschodnią.

Publikacja nosi tytuł *Sangue del vostro sangue, ossa delle vostre ossa. Il pontificato di Giovanni Paolo II*

(1978– 2005) e le Chiese in Europa centro-orientale. Nel centenario della nascita di Karol Wojtyła [Krew z twojej krwi, kości z twoich kości. Pontyfikat Jana Pawła II (1978–2005) a Kościoły Europy Środkowo-Wschodniej. W stulecie urodzin Karola Wojtyły] i ukazała się w języku włoskim. Redaktorem dzieła jest ks. prof. Jan Mikrut z Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie, a wydawcą wydawnictwo naukowe Gabrielli Editori, którego nakładem ukazały się też poprzednie książki zredagowane przez ks. prof. Mikruta¹. Wstęp napisał kard. Stanisław Dziwisz. Całość jest bardzo ciekawą kompozycją tekstów stanowiących zarówno refleksję historyczną nad konsekwencjami tego pontyfikatu dla Europy Środkowo-Wschodniej, jak i różnymi teologicznymi czy pastoralnymi wydarzeniami z nim związanymi. Książka miała premierę w Rzymie jesienią 2020 r. i z pewnością była jednym z ważniejszych naukowych wydarzeń obchodów stulecia urodzin św. Jana Pawła II.

Rzut oka na środkowo-wschodnią Europę

W dwóch tomach opublikowano 37 tekstów na temat Europy Środkowo- -Wschodniej oraz 15 szkiców o rozmaitych konsekwencjach tego pontyfikatu dla Polski. Znajdziemy tu rozdziały poświęcone sytuacji Kościoła w Albanii, Austrii, Bułgarii, Czechosłowacji, Jugosławii, Polsce, Rumunii, NRD i na Węgrzech.

Ponieważ punktem odniesienia jest sytuacja geopolityczna przed zmianami po 1989 r., teksty umieszczono według klucza terytorialnego, a więc jest mowa o Czechosłowacji, ale z podziałem na problematykę czeską i słowacką. Podobnie rzecz się ma w przypadku Jugosławii – znajdziemy odrębne teksty o Kościele w Chorwacji, Słowenii oraz Bośni i Hercegowinie. Warto dodać, że problematyce Związku Sowieckiego oraz państw powstałych – względnie odrodzonych – po jego rozpadzie w 1991 r. jest poświęcony odrębny tom studiów, także wydanych pod redakcją ks. prof. Mikruta pt. *Giovanni Paolo II e la Chiesa cattolica in Unione Sovietica e nei Paesi dell'ex-Urss. Nel centenario della nascita di Karol Wojtyła (1920–2020)*[Jan Paweł II i Kościół katolicki w Związku Sowieckim i krajach byłego ZSRS. W stulecie urodzin Karola Wojtyły (1920–2020)].

Powitanie Jana Pawła II na lotnisku w Warszawie, 2 czerwca 1979 r. Na lewo od papieża stoi kard. Stefan Wyszyński. Fot. AIPN

Wszystkie teksty zawarte w *Sangu del vostro sangue...* podkreślają – jak wspomniałem – różne aspekty posługi Jana Pawła II wobec krajów Europy Środkowo-Wschodniej, w których zresztą sytuacja Kościoła była bardzo różna. Zaczynając od ateistycznego reżimu w Albanii, przez bardzo opresyjną politykę wyznaniową w Czechosłowacji, gdzie istniały dobrze zorganizowane struktury Kościoła podziemnego, wyrafinowany i skuteczny system nadzoru nad Kościołem na Węgrzech, aż po względnie liberalną politykę władz wobec Kościoła w Jugosławii oraz NRD.

W tym kontekście może trochę dziwić obecność tekstów o Austrii, ale jest to usprawiedliwione funkcją łącznika, którą pełnił wówczas Kościół w tym kraju, angażując się w pomoc katolikom czeskim, słowackim, chorwackim, słoweńskim i węgierskim, co odpowiadało terytorialnie dziedzictwu monarchii austro-węgierskiej. Doceniał to zresztą Jan Paweł II i dawał temu wyraz w czasie pielgrzymek do Austrii.

Papieskie dziedzictwo

Każdy tekst kończy się streszczeniem w języku angielskim oraz obszerną informacją bibliograficzną i archiwalną, co dla badacza interesującego się zagadnieniem jest cenną pomocą. Odrębne miejsce wśród tych szkiców zajmują teksty na temat papieskich pielgrzymek, które miały miejsce na tym obszarze (poza Austrią i Polską) już po 1989 r.

Z pewnością jesteśmy dopiero na początku naukowego opracowania fundamentalnego zagadnienia, jakim jest wpływ pontyfikatu

Jana Pawła II na swoją epokę i upadek komunizmu.

Warto podkreślić, że refleksją został objęty nie tylko Kościół obrządku łacińskiego, lecz także greckokatolicki oraz prawosławny w Bułgarii i Rumunii. W moim przekonaniu studia na temat grekokatolików należą do najciekawszych w tym tomie. Łączą głęboką wiedzę historyczną z pastoralną oceną zarówno specyfiki działań wspólnot katolików obrządku wschodniego w czasach komunizmu, jak i później w czasie odrodzenia się tego Kościoła w Słowacji i w Rumunii.

Odrębne miejsce w tych szkicach mają świadectwa duchownych, którzy z różnych pozycji doświadczali konsekwencji tego niezwykłego pontyfikatu. Warto wymienić teksty kard. Dominika Duki, metropolity praskiego, oraz abp. Jana Grabunera, metropolity ołunieckiego, a przede wszystkim znakomity tekst znanego czeskosłowackiego dysydenta, a potem polityka słowackiego Františka Mikloški o podziemnych wspólnotach katolickich w tym kraju.

Książka pokazuje, z jak wielką intuicją Jan Paweł II działał na tym obszarze, uwzględniając zarówno lokalną specyfikę, jak i odwołując się do generalnych zasad wolności sumienia. Negocjował z władzami, ale jednocześnie upominał się o podstawowe prawa ludzi wierzących, starając się wspierać wszelkie inicjatywy na tym terenie. Wszędzie tam jego pontyfikat spotykał się z wielkim rezonansem wśród wiernych i dawał nadzieję na zmiany nie tylko w sferze ściśle konfesyjnej.

Na okładce książki fotografia z wizyty Ojca Świętego Jana Pawła

II na Skałce w Krakowie 8

czerwca 1979 roku

Prezentowane teksty mają różny punkt odniesienia do głównego przesłania książki. Obok niezmiernie interesujących szkiców opisujących polityczne uwarunkowania relacji krajów z tego obszaru ze Stolicą Apostolską, wykorzystujących zarówno archiwalia kościelne, jak i materiały komunistycznych organów bezpieczeństwa, dokumentację wytworzoną przez służbę dyplomatyczną bądź administrację wyznaniową, mamy eseje odnoszące się do pastoralnego, ekumenicznego i duchowego wymiaru posługi Jana Pawła II.

Z pewnością jesteśmy dopiero na początku naukowego opracowania fundamentalnego zagadnienia, jakim jest wpływ pontyfikatu Jana Pawła II na swoją epokę i upadek komunizmu. Dla badań syntetycznych omawiana publikacja jest ważnym punktem odniesienia. Poszerza zakres tematów oraz wskazuje na wiele ważnych tropów, uchodzących czasami uwagi, jeśli skoncentrujemy się nad sytuacją w jednym tylko kraju.

Tekst pochodzi z numeru 7-8/2021 „Biuletynu IPN”

---

¹ Książka stanowi kontynuację studiów zapoczątkowanych wydaniem w 2016 r. pracy pt. *La Chiesa cattolica e il comunismo in Europa centro-orientale e in Unione Sovietica*.

COFNIJ SIĘ